

Warszawa, 16-08-2022 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

XI.811.1.2022.MWR

Pan
Przemysław Czarnek
Minister Edukacji i Nauki
ePUAP

Wielce Szanowny Panie Ministrze!

W związku z trwającym konfliktem zbrojnym na Ukrainie, w imieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, pełniącego funkcję niezależnego mechanizmu monitorującego wdrażanie postanowień Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych¹, chciałbym zwrócić uwagę Pana Ministra na **indywidualne potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami, którzy wymagają wsparcia w procesie edukacji**. Dzieci z niepełnosprawnościami powinny być traktowane priorytetowo w planowaniu i zapewnianiu ochrony socjalnej, opieki zdrowotnej i edukacji przy czym należy brać pod uwagę ich specyficzne potrzeby w zakresie dostępności i dodatkowego wsparcia².
Odnotowałem, że Ministerstwo Edukacji i Nauki przygotowało komunikat dla rodziców lub osób sprawujących bieżącą pieczę nad dziećmi z Ukrainy ze specjalnymi

¹ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 ze zm.; dalej jako: „Konwencja”).

² Zgodnie ze stanowiskiem UNICEF z dnia 10 czerwca 2022 r. zamieszczonym pod adresem: <https://www.unicef.org/emergencies/ukraine-war-response-children-disabilities> [dostęp z dnia 8 sierpnia 2022 r.].

potrzebami edukacyjnymi oraz dyrektorów polskich jednostek systemu oświaty.³ W świetle zaprezentowanych tam informacji, uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mogą korzystać z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w polskich przedszkolach i szkołach niezależnie od tego, czy posiadają dodatkowe dokumenty potwierdzające ich specjalne potrzeby. W komunikacie opisano również, do kogo należy się zwrócić w celu uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Co istotne, w komunikacie zwrócono uwagę na sytuację rodziców nie posiadających niezbędnej dokumentacji medycznej. W takich przypadkach zadaniem lekarza, który wchodzi w skład zespołu orzekającego, powinno być rozstrzygnięcie kwestii medycznych związanych z wydaniem orzeczenia. Słusznym kierunkiem jest również uwzględnianie w orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego odmienności językowej i kulturowej dzieci, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do nauki. Chciałbym jednak zwrócić uwagę Pana Ministra na potrzebę podjęcia dalszych działań na rzecz uczniów z niepełnosprawnościami, którzy przybyli z Ukrainy.

Kształcenie uczniów z niepełnosprawnościami wymaga właściwej organizacji nauki i metod pracy. Zgodnie z art. 24 ust. 1 Konwencji, państwa-strony muszą zapewnić realizację prawa osób niepełnosprawnych do edukacji poprzez system edukacji włączającej na wszystkich poziomach, w tym na poziomie przedszkolnym, podstawowym, średnim, wyższym, kształcenia zawodowego, uczenia się przez całe życie, zajęć pozalekcyjnych i społecznych dla wszystkich uczniów, w tym osób z niepełnosprawnościami, bez dyskryminacji i na zasadzie równości z innymi osobami. Indywidualne spojrzenie i traktowanie każdego dziecka jest gwarancją zapewnienia skutecznego dostępu do edukacji oraz rozwoju każdego dziecka. Zgodnie z brzmieniem art. 127 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, t.j.), uczniowi objętemu kształceniem specjalnym dostosowuje się odpowiednio program wychowania przedszkolnego i program nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz jego możliwości psychofizycznych. Dostosowanie następuje na podstawie opracowanego dla ucznia

³ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wsparcie-dzieci-z-ukrainy-ze-specjalnymi-potrzebami-edukacyjnymi--informacja-mein> [dostęp z dnia 8 sierpnia 2022 r.].

indywidualnego programu edukacyjno-terapeutycznego uwzględniającego zalecenia zawarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.

Chciałbym również zwrócić uwagę Pana Ministra na opracowanie przygotowane przez przedstawicieli samorządów w formie białej księgi pn. „Wyzwania systemowego wsparcia uchodźców na poziomie lokalnym i krajowym”.⁴ Autorzy zauważają, że w wielu przypadkach polski psycholog lub pedagog jest pierwszą osobą, która rozpoznaje trudności ucznia i kieruje do wstępnego badania. Polscy specjaliści potrzebują zaś wsparcia osób mówiących po ukraińsku (lub rosyjsku) oraz narzędzi w tych językach.⁵ W odpowiedzi na wskazane wyzwania zostały sformułowane również rekomendacje przedstawicieli samorządów lokalnych. Przede wszystkim autorzy zwracają uwagę na potrzebę zatrudnienia ze środków budżetu państwa specjalistów ukraińskojęzycznych w poradniach, szkołach i przedszkolach, pracujących w parze z polskim pedagogiem lub psychologiem. Potrzeba ta nie ogranicza się do nauczyciela wspierającego posługującego się językiem ukraińskim, ale obejmuje również innych specjalistów, takich jak psychologów, terapeutów, rehabilitantów, logopedów. Wskazany katalog nie jest zamknięty, gdyż zatrudnienie specjalistów z różnych dziedzin będzie zależne od indywidualnych potrzeb uczniów zgłaszających się do placówek oświatowych. W tym zakresie wydaje się konieczne uproszczenie procedur i warunków przyjmowania specjalistów porozumiewających się w języku ukraińskim, tak aby zapewnić każdemu uczniowi dostęp do edukacji włączającej. Przedstawiciele samorządów podkreślili również, że pełne finansowanie edukacji ucznia powinno obowiązywać od chwili przyjęcia do szkoły, a nie uzyskania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

W opracowanych rekomendacjach przedstawiciele samorządów podkreślali, że należy wprowadzić szybką ścieżkę weryfikacji ukraińskich orzeczeń dotyczących niepełnosprawności. Część rodziców przywiozła dokumenty potwierdzające niepełnosprawność dzieci, inni z kolei przekazują jedynie informacje o trudnościach i

⁴ Biała księga, Wyzwania systemowego wsparcia uchodźców na poziomie lokalnym i krajowym Wrocław, 8-9 maja 2022 r., dostępna pod adresem: https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2022/06/Okragly_stol_Biala-ksiega_www_S.pdf [dostęp z dnia 8 sierpnia 2022 r.].

⁵ Biała księga, str. 64 [dostęp z dnia 8 sierpnia 2022 r.].

potrzebach dziecka. W tym zakresie należy również wzmocnić potencjał poradni psychologiczno-pedagogicznych poprzez zatrudnienie dodatkowych specjalistów posługujących się językiem ukraińskim bądź rosyjskim. Jednocześnie w przypadku konkretnych informacji o zakresie wymaganego wsparcia należy wdrożyć niezbędne działania w oparciu o posiadane dokumenty bądź przedłożone informacje.

Biorąc powyższe pod uwagę, na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r. poz. 627, tj. ze zm.), zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o udzielenie informacji o aktualnie podejmowanych inicjatywach na rzecz wsparcia uczniów z niepełnosprawnościami przybyłych do Polski na skutek konfliktu zbrojnego na terenie Ukrainy. Jednocześnie będę wdzięczny za poinformowanie, czy Ministerstwo Edukacji i Nauki analizowało różnice w kształceniu uczniów ze specjalnymi potrzebami w Polsce i w Ukrainie oraz jakie działania zostały podjęte w związku ze stwierdzonymi różnicami.

Łączę wyrazy szacunku

Valeri Vachev

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Do wiadomości:

Pan Paweł Szefernaker

Pełnomocnik Rządu ds. uchodźców wojennych z Ukrainy

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

ePUAP